

Małgorzata Czarnas

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

INWESTYCJE ZAGRANICZNE W POLSCE W XXI WIEKU I GŁÓWNE BARIERY ICH NAPŁYWU

Streszczenie: Pierwsza część opracowania stanowi analizę zagranicznych inwestycji w Polsce w XXI wieku. Dane do analizy pochodzą ze źródeł Narodowego Banku Polskiego. W drugiej części opisane są główne bariery napływu inwestycji do Polski, takie jak bariery finansowe, prawne czy skomplikowane procedury administracyjne.

Słowa kluczowe: napływ kapitału zagranicznego, bezpośrednie inwestycje zagraniczne, bariery.

1. Wstęp

Dla zagranicznych inwestorów Polska stanowi atrakcyjne miejsce rozwijania działalności gospodarczej. Ma na to wpływ nie tylko 38-milionowy rynek zbytu, bardzo dobrze wykwalifikowani pracownicy, położenie w samym środku Europy, ale przede wszystkim wiele zachęt inwestycyjnych. Do najważniejszych należy zaliczyć możliwość inwestowania na obszarach czternastu specjalnych stref ekonomicznych, czterdziestu ośmiu parków przemysłowych i technologicznych oraz możliwość uzyskania grantu rządowego na nową inwestycję.

Celem artykułu jest przedstawienie danych dotyczących inwestycji zagranicznych w Polsce dokonanych w XXI wieku, a także głównych barier w ich napływie. Zawarte tu analizy zostały dokonane w oparciu o dane Narodowego Banku Polskiego i objęły lata 2001-2008.

2. Inwestycje zagraniczne w Polsce w latach 2001-2008

Badaniem zostały objęte spółki prawa handlowego (akcyjne i z ograniczoną odpowiedzialnością) z udziałem kapitału zagranicznego, mające co najmniej jednego zagranicznego inwestora bezpośredniego z minimum 10% udziału w kapitale podstawowym¹. Zakres przedmiotowy badania obejmował wartość takich składników

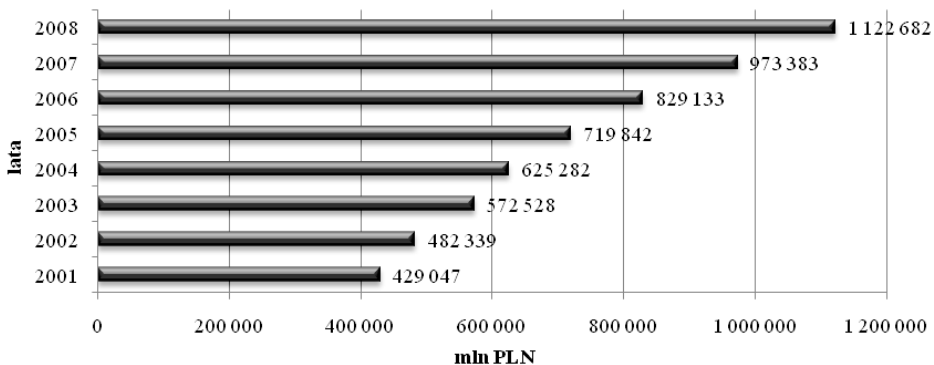
¹ J. Rymarczyk (red.), *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2006, s. 121.

napływu kapitału zagranicznego, jak: „napływ kapitałów w formie zakupów udziałów i akcji za gotówkę, kapitał wnoszony w naturze, dopłaty do kapitału, reinwestowane zyski oraz wzrost lub spadek innych należności lub zobowiązań zagranicznych inwestorów bezpośrednich”².

Formy napływu kapitału zagranicznego do Polski w latach 2001-2008 zostały podzielone na cztery grupy: zagraniczne inwestycje bezpośrednie w Polsce, zagraniczne inwestycje portfelowe w Polsce, pochodne instrumenty finansowe oraz pozostałe inwestycje zagraniczne.

Zgodnie z definicją Konferencji Narodów Zjednoczonych ds. Handlu i Rozwoju (UNCTAD) bezpośrednią inwestycją zagraniczną nazywamy „inwestycję polegającą na przejęciu kontroli nad zarządzaniem podmiotem mającym swą siedzibę w jednym państwie przez podmiot mający siedzibę w innym państwie. Inwestycja ma charakter długoterminowy, odzwierciedlający trwale zaangażowanie kapitałowe inwestora w zagranicznym podmiocie”³. W skład zagranicznych inwestycji portfelowych wchodzi udziałowe oraz dłużne papiery wartościowe. Pozostałe inwestycje zagraniczne obejmują: otrzymane kredyty handlowe, pozostałe kredyty i otrzymane pożyczki oraz rachunki i bieżące depozyty.

Wartość kapitału zagranicznego, jaki napłynął do Polski w latach 2001-2008, wyniosła 5 738 200 mln PLN. Rysunek 1 przedstawia napływ kapitału zagranicznego do Polski w podziale na poszczególne lata.

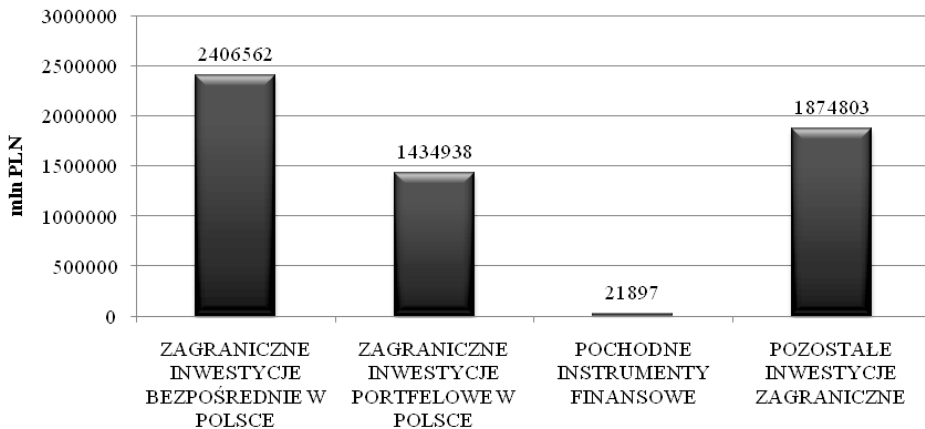
Rys. 1. Napływ inwestycji zagranicznych do Polski w latach 2001-2008 (mln PLN)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Międzynarodowa pozycja inwestycyjna 1994-2008*, NBP, 2009.

² *Międzynarodowa pozycja inwestycyjna Polski w 2008 roku*, Narodowy Bank Polski, Warszawa 2009.

³ www.unctad.org.

Najwięcej kapitału zagranicznego napłynęło do Polski w 2008 r. Stanowił on 20% całego kapitału zagranicznego, jaki napłynął w latach 2001-2008. W podziale na poszczególne grupy, napływ kapitału zagranicznego przedstawiał się następująco:

Rys. 2. Napływ kapitału zagranicznego do Polski w latach 2001-2008 (w mln PLN)

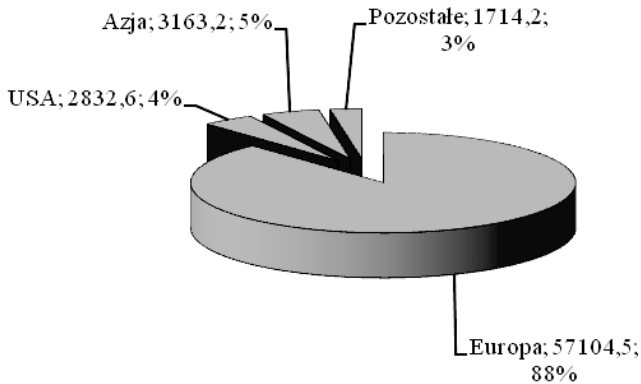
Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Międzynarodowa pozycja...*

Najwięcej kapitału zagranicznego – ponad 40% – napłynęło w formie bezpośrednich inwestycji zagranicznych. W 2001 r. największymi inwestorami zagranicznymi w Polsce były: francuskie Casino (783 mln USD) oraz Carrefour (628,7 mln USD)⁴. W kolejnym roku największymi inwestycjami były: inwestycja belgijskiego KBC Bank N.V. (442 mln USD) oraz niemieckiego RWE Plus AG (388 mln USD). W 2003 r. najwięcej (432,2 mln USD) zainwestował holenderski Fiat – GM Powertrain B.V. oraz międzynarodowy GE Capital Real Estate/Heitman Central Europe Property Partners (254,7 mln USD). W 2004 r. największymi inwestorami byli amerykański Apollo Rida (800 mln USD) oraz francuski France Telecom (450 mln USD). W kolejnym roku największe inwestycje zostały dokonane w sektorze elektronicznym przez LG Philips LCD oraz Heesung (oba z Korei Południowej) oraz motoryzacyjnym przez Michelin (Francja), AAM (USD) oraz MAN Trucks (Niemcy). W 2006 r. najwięcej (200 mln EUR) zainwestował Bridgestone oraz Sharp (150 mln EUR). Obydwaj inwestorzy pochodzą z Japonii i łącznie stworzyli prawie 3800 miejsc pracy. W 2007 r. największe inwestycje należały do amerykańskiego Dell (200 mln EUR) oraz włoskiego Indesit (77,7 mln EUR). Obydwaj inwestorzy stworzyli w sumie ponad 4300 miejsc pracy. W 2008 r. największych inwestycji dokonano w sektorze papierniczym za sprawą korporacji Mondi (280 mln EUR) oraz w sektorze spożywczym – Cadbury (256,7 mln EUR). Oba inwestorzy pochodzą z Wielkiej

⁴ www.paiz.gov.pl.

Brytanii. Zgodnie z danymi PAIiIZ w latach 2001-2008 najczęściej zainwestowano w centrach usług wspólnych (BPO) oraz w przemyśle motoryzacyjnym.

Rysunek 3 przedstawia strukturę geograficzną napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych w latach 2001-2008.

Rys. 3. Struktura geograficzna napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych do Polski w latach 2001-2008 (mln EUR)

Źródło: opracowanie własne na podstawie skumulowanych danych Narodowego Banku Polskiego.

Jak wynika z rys. 3, najczęściej bezpośrednich inwestycji zagranicznych w latach 2003-2008 pochodziło z Europy, głównie z takich krajów, jak: Niemcy oraz Holandia. Tabela 1 przedstawia skumulowane dane dotyczące bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Polsce podane przez Narodowy Bank Polski⁵.

Tabela 1. Pochodzenie bezpośrednich inwestycji zagranicznych w latach 2003-2008 (mln EUR)

Wyszczególnienie	2003	2004	2005	2006	2007	2008	RAZEM
Europa	3291,1	8383,9	6932,1	13 458,2	15 066,9	9972,3	57 104,5
USA	469,6	117,8	626,2	407,4	847,2	364,4	2832,6
Azja	997,4	656,1	548,1	739,2	701,6	-479,2	3163,2
Pozostałe	19,9	520,2	79,0	357,1	940,8	-202,8	1714,2
RAZEM	4778	9678	8185,4	14 961,9	17 556,5	9654,7	64 814,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Narodowego Banku Polskiego, www.nbp.pl.

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Polsce pochodzące z Europy oraz ze Stanów Zjednoczonych miały największą wartość w 2007 r., pochodzące zaś z Azji – w 2003 r. W roku 2008 miała doszło w Polsce do licznych dezinwestycji. Zgodnie ze statystykami Narodowego Banku Polskiego dotyczyło to takich regionów jak

⁵ Dane pochodzą z raportów (Informacja o zagranicznych inwestycjach bezpośrednich w Polsce) z lat 2003-2008.

między innymi: kraje Ameryki Środkowej (−189,8 mln EUR) oraz kraje azjatyckie, a w tym: Korea Południowa (−301,4 mln EUR).

3. Bariery w napływie bezpośrednich inwestycji zagranicznych do Polski

Celem artykułu – oprócz informacji o bezpośrednich inwestycjach zagranicznych w Polsce w 2008 r. – jest wskazanie głównych barier w napływie inwestycji do Polski.

Zgodnie z raportem „Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych do Polski – bariery i możliwości wzrostu” sporządzonym przez Narodowy Bank Polski⁶ do głównych ograniczeń w napływie BIZ do naszego kraju zaliczyć można brak efektywnego instytucjonalnego wsparcia inwestorów zagranicznych. Oznacza to brak jednej silnie umocowanej agencji inwestycyjnej, która umożliwiałaby całkowitą obsługę inwestorów. Obecnie inwestorzy zagraniczni obsługiwani są przez różne agencje rządowe, a ich zadania często się dublują. Ponadto raport wskazuje, że w Polsce brakuje efektywnego systemu zachęt inwestycyjnych. Oznacza to, iż w chwili podejmowania decyzji dotyczącej inwestycji inwestor nie ma możliwości dokładnego określenia wysokości wsparcia w formie poszczególnych elementów systemu pomocy publicznej. Oprócz tego pomoc publiczna udzielana jest indywidualnym projektom inwestycyjnym na podstawie wieloletniego programu uchwalanego zgodnie z ustawą o finansach publicznych, poprzedzonego długotrwałą procedurą legislacyjną. Procedura udzielenia pomocy indywidualnej *ad hoc* jest długotrwała i wymaga każdorazowej notyfikacji do Komisji Europejskiej. Kolejnym zastrzeżeniem przedsiębiorców w zakresie braku efektywnego systemu zachęt inwestycyjnych jest sama procedura konkursowa otrzymania dotacji z funduszu strukturalnego na lata 2007-2013, nie daje ona bowiem żadnej gwarancji otrzymania wsparcia finansowego. Przedsiębiorcy zgłaszają również zastrzeżenia odnośnie do zwolnienia z podatku od nieruchomości, które możliwe jest tylko po podjęciu przez radę gminy odpowiedniej uchwały, a następnie zgłoszenia jej do UOKiK celem przedstawienia Komisji Europejskiej. Inwestorzy zagraniczni wskazują również na ograniczenia zatrudnienia z powiatowego urzędu pracy. Możliwość taka istnieje tylko wtedy, gdy dany urząd posiada odpowiednią ilość środków finansowych, ponadto wsparcie mogą otrzymać tylko osoby zarejestrowane jako bezrobotne, które spełniają szereg bardzo szczegółowych kryteriów. Zgodnie z raportem, ostatnim zastrzeżeniem są niewystarczające zachęty do inwestowania w działalność badawczo-rozwojową. Powołując się na raport: „uzyskanie statusu centrum badawczo-rozwojowego zgodnie z ustawą o niektórych formach wspierania działalności innowacyjnej wymaga uzyskania co najmniej 50% przychodów ze sprzedaży wytworzonych przez siebie badań lub wyników prac rozwojowych”⁷.

⁶ *Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych do Polski – bariery i możliwości wzrostu*, Narodowy Bank Polski, www.mg.gov.pl.

⁷ Tamże.

Kolejną znaczną grupę barier napływu BIZ do Polski tworzą zagadnienia związane z polskim prawem podatkowym. Inwestorzy wskazują głównie na bardzo skomplikowane regulacje podatkowe oraz niepewność w ich interpretacji, a zwłaszcza na:

- konieczność odprowadzania wysokiej zaliczki podatku od osób fizycznych (PIT),
- obowiązek płacenia kaucji gwarancyjnej w wysokości 250 tysięcy PLN przez podmioty zajmujące się obrotem wewnątrzunijnym i działające na rynku krócej niż rok,
- długie terminu zwrotu naliczonego podatku VAT,
- zwolnienia z podatku dochodowego od osób prawnych tylko na obszarach specjalnych stref ekonomicznych,
- niestabilność przepisów podatkowych i nieprzewidywalność ich zmian,
- skomplikowane procedury podatkowe.

Oprócz barier wynikających z prawa podatkowego, raport wskazuje na ogólne bariery w zakresie stanowienia prawa w Polsce, są to m.in.:

- „niespójność i luki prawne oraz systematycznie rosnąca liczba nowelizacji,
- nakładanie się kompetencji różnych organów,
- brak proceduralnej przejrzystości,
- często brak projektów aktów wykonawczych do ustaw,
- opóźnienia w uchwalaniu aktów wykonawczych do znowelizowanych ustaw”⁸,
- możliwość różnej interpretacji przepisów prawnych,
- brak stabilności systemu prawniczego.

Bariery te powodują, że inwestorzy zagraniczni nie mają zaufania do polskiego ustawodawcy i władzy wykonawczej.

Kolejną przeszkodą jest brak właściwie przygotowanych terenów inwestycyjnych, w tym m.in. nieuregulowana własność prawna wielu nieruchomości, brak dużych działek inwestycyjnych należących do jednego, a nie do wielu podmiotów oraz bardzo często brak planów zagospodarowania przestrzennego. Przedsiębiorcy zwracają również uwagę na problemy z pozyskaniem i utrzymaniem pracowników. Oznacza to duży poziom rotacji pracowników, brak pracowników liniowych, brak pracowników o konkretnych kwalifikacjach ze znajomością języków obcych, rosnące koszty pracy oraz długotrwałą i skomplikowaną procedurę zatrudniania cudzoziemców w Polsce.

Inwestorzy zwracają również uwagę na skomplikowane procedury administracyjne związane z procesem inwestycyjnym. Zgodnie z raportem są to przede wszystkim:

- „zbyt szeroki zakres udziału organizacji społecznych, w tym ekologicznych, ochrony zabytków, w procesie wydawania zezwoleń na budowę,
- długie i uciążliwe procedury związane z uzyskaniem decyzji administracyjnych wymaganych w procesie inwestycyjnym”⁹ oraz związana z tym biurokracja i przedłużające się terminy,

⁸ *Napływ bezpośrednich inwestycji...*

⁹ Tamże.

- obowiązek otrzymania wielu zezwoleń od różnych organów oraz rozbudowane i skomplikowane procedury administracyjne,
- brak przejrzystości i jawności decyzji podejmowanych przez władze administracyjne¹⁰,
- niesprzyjający klimat do prywatyzacji¹¹.

Wielu inwestorów ma zastrzeżenia do funkcjonowania sądów w Polsce, m.in.: zbyt wolnego tempa działania i braku sprawnej egzekucji wyroków.

Inwestorzy wskazują, że wszystko to wpływa na nieuzasadniony wzrost kosztów inwestycji. Kolejną barierę w napływie BIZ do Polski stanowi słabo rozwinięta infrastruktura drogowa, kolejowa oraz lotnicza. Głównie wskazuje się na niedokończoną sieć autostrad, brak połączeń pomiędzy różnymi systemami transportu, zatłoczenie na drogach, niedobór terminali do przeladunku ciężarówek oraz niewystarczającą ilość połączeń lotniczych. Ostatnim zastrzeżeniem inwestorów są zbyt niskie limity emisji dwutlenku węgla, w związku z tym inwestorzy obawiają się wzrostu cen energii elektrycznej i tym samym spadku produkcji przemysłowej.

Przytoczony raport przedstawia główne bariery napływu inwestycji zagranicznych do Polski w praktyce. Wynika z niego, że konieczne jest wprowadzenie przejrzystych, spójnych i stabilnych przepisów prawa podatkowego. Z tym również wiąże się konieczność usprawnienia działania organów podatkowych – głównie w obszarze obsługi podatnika. Uprozczone muszą też być przepisy prawa gospodarczego, a w tym musi zostać ograniczona liczba dziedzin działalności gospodarczej wymagających uzyskania zezwolenia lub koncesji. Uproszczeniu muszą zostać przepisy prawa z zakresu zamówień publicznych, prawa administracyjnego, podatkowego oraz prawa działalności gospodarczej. Konieczne jest również rozbudowanie i modernizacja infrastruktury drogowej, kolejowej i energetycznej.

Warto jednak podkreślić, że Ministerstwo Gospodarki podjęło realizację reformy regulacji w ramach projektu „Reforma procesu stanowienia prawa i uproszczenie obowiązujących przepisów”¹². Głównym celem jest wprowadzenie w Polsce rozwiązań, które zapewnią efektywne, stabilne i przejrzyste regulacje gospodarcze. Zgodnie z projektem podjęte działania mają usprawnić proces tworzenia nowych przepisów prawa oraz uprościć istniejące regulacje gospodarcze. Główne działania będą się skupiać na przeglądzie i uproszczeniu prawa gospodarczego, poprawie jakości procesu legislacyjnego, wprowadzeniu systemu pomiaru kosztów biurokracji (tzw. obciążeń administracyjnych) oraz usprawnieniu procesu konsultacji.

¹⁰ Jako przykłady można podać problemy z uzyskaniem wiz pobytowych dla cudzoziemców czy zezwolenia na pracę w Polsce, przeciąganie procedur i uznaniowy charakter decyzji administracyjnych przy nabywaniu nieruchomości.

¹¹ Umożliwienie inwestorom wzięcia udziału w procesie prywatyzacji dałoby duże możliwości do przyciągnięcia BIZ do Polski, jednak cała procedura negocjacyjna trwa zbyt długo.

¹² www.mg.gov.pl.

4. Zakończenie

Wartość kapitału zagranicznego, jaki napłynął do Polski w latach 2001-2008, wyniosła 5 738 200 mln PLN. Największą część stanowiły inwestycje bezpośrednie. Najwięcej napłynęło ich w 2007 r., pochodziły głównie z krajów europejskich. W sumie w latach 2001-2008 do Polski napłynęły bezpośrednie inwestycje zagraniczne o wartości 2 406 562 mln PLN.

Pomimo wielu zachęt inwestycyjnych wciąż istnieją liczne bariery w napływie inwestycji zagranicznych, do których należy zaliczyć nieprzejrzyste regulacje gospodarcze, w tym przepisy prawa podatkowego.

Warto również podkreślić, że zgodnie ze statystykami Narodowego Banku Polskiego w latach 2003, 2004 oraz 2006 Polska była liderem pośród nowych członków Unii Europejskiej (UE-10) w napływie inwestycji zagranicznych.

Literatura

Informacja o zagranicznych inwestycjach bezpośrednich w Polsce w 2003-2008 r., Narodowy Bank Polski, Warszawa 2004-2009, www.nbp.pl.

Karaszewski W. (red.), *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Polsce*, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Wydział Nauk Ekonomicznych i Zarządzania, Toruń 2003.

Lista największych inwestorów zagranicznych w Polsce w 2001-2008 r., Polska Agencja Informacji i Inwestycji Zagranicznych, Warszawa 2002-2009, www.paiz.gov.pl.

Międzynarodowa pozycja inwestycyjna 1994-2008, Narodowy Bank Polski, Warszawa 2009.

Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych do Polski – bariery i możliwości wzrostu, Narodowy Bank Polski, Warszawa 2009, www.mg.gov.pl.

Rymarczyk J. (red.), *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2006.

FOREIGN INVESTMENTS IN POLAND IN THE XXI CENTURY AND THE MAIN BARRIERS OF THEIR INFLOW

Summary: The first part of the paper presents the analysis of foreign investments in Poland in the XXI century covering the period from 2001 to 2008. The analysis has been made based on the statistics of the National Bank of Poland (Narodowy Bank Polski). The second part points at the main barriers for the investments in Poland, such as: tax, legislation or administration system.